

mere i den Retning, som flere andre Medlemmer og jeg gjøre gjældende, det troer jeg ikke, der kan være Stygge af Divil om. Naturligviis har denne Mand mødt megen Modsigelse; imod hans herømte Skrift fremkom der jo strax, saavidt jeg erindrer, 59 Modskifter, men hans Anskuelse om Jordens Brug — og det var dem, der i den paafølgende Tid seirede — vare aabenbart langt fra de Anskuelse om Jordens Brug, som det ærede Medlem anførte som Anskuelse fra den Tid. At der i Landbocommissionen kan have været enkelte Medlemmer med de Anskuelse, er jo ikke underligt. Det er en meget nærliggende Følge af den Grundsetning ved Sammensætningen af Landbocommissionen, som man dengang fulgte, at den skulde optage selv ligefremme Modstandere ved Overveielserne, og disse reent aabenbare Modstandere deeltog dengang jo da ogsaa i Begyndelsen af Commissionen, men de traf sig jo mere og mere tilbage. De have, saavidt jeg erindrer, udtryffeligt afflaaet at underskrive Indstillingerne om Lovene, og deres Anskuelse kunne derfor ikke lægges ind i Lovene. Det er af Forhandlingerne aldeles klart, at den Sætning, som senere ved anden Leilighed er udtalt i dette høie Thing, var saa at sige den bestemmende Grundtanke for Landbolovene, at der maatte være en naturlig Forbindelse, at ligesom Jorden i lang Tid havde holdt paa Bonden, saaledes var det naturligt, at Bonden nu holdt paa Jorden; og paa den Grundtanke hvile virkelig de Landbolove, ved hvis Forandring og Udvikling vi nu staae, og derfor ligger det nær, at man ved disse Forholds endelige Ordning tager et billigt og humant Hensyn særligt til den hidtilværende Bondestand. Det ærede Medlem sagde, at man skulde stille sig aldeles praktisk. Det undrer mig, at han ikke seer hen til de engelske Forhold og John Bright, som jo i dette Dieblif, alt hvad han kan, gjør gjældende en omfattende Virksomhed for Selveiendom i Irland. Naar man stiller sig aldeles praktisk, saa er det dog virkelig let at forstaae Selveiendoms uhyre Betydning for Borgersamfundet. Jeg skal henstille til dem, der ikke ret kunne beseemne sig til at gaae ind paa den Grund-

betragtning at see paa Selveiendommen som en saa overordentlig vigtig Betingelse for Statsamfundets Lykke, at tænke sig f. Ex. alle Landets Godseiere stillede under een Overgods-eier — det er en Tanke, som slet ikke ligger saa fjernt fra Virkeligheden; det kunde saameget gjerne være hendet, at den suveræne Konge ogsaa engang var bleven det og at enhver Godseier saa, førend han overtog sine Fædres Gjerning, skulde henvende sig til Overgods-eieren om nye Fæste, og dernæst vil jeg bede dem dertil at overveie, at naar der for den enkelte Fæsters Vedkommende er Spørgsmaal om 3000 Rd., vilde der her ved et større Gods vel snarest være Tale om 300,000 Rd., saa at Godseieren, naar han tænkte paa at træffe Dispositioner for sine Børn, ikke vilde være istand til at vide, om de efter hans dødelige Ufgang skulde komme til at bruge de samme Eiendomme ved Fæste for 200,000 eller for 300,000 Rd. Høvedet vilde da være lige uhyggeligt tilstede baade for store og smaa Jordbrugere, og den vilde ikke som tilsyneladende være mindre for de smaa Jordbrugere, fordi Summen er mindre, thi Evnen til at udrede vilde jo ogsaa bestandig være mindre. Dette vigtige Afsløsningsforslag, som her er Tale om, tror jeg vilde langt lettere vinde mange Modstandere, hvis de, der lede Samfundet, stode under de tilsvarende Forhold og i deres egen Situation kjendte en lignende uhyggelig Stilling. Nu hævedes det vel gjen-tagende her i Salen, at man absolut maa kunne gaae ind paa forffjellige Bestemmelser, der blot aabne flere forffjellige Veie til Frivillighed; men nu maa det dog erindres, at denne Frivillighed ved Fæsterens trykkelige Stilling og Tidens Udvikling mange Steder ikke har Udfigt til at blive meget stor. Nu kan man allerede efter Loven af 19de Februar 1861 opleve, at der ved Drettelsen af Fæstebreve forhandles mellem Herremanden, en juridisk kyndig Forvalter og en juridisk kyndig Procurator paa den ene Side og Fæsteren alene paa den anden. Vil han opnaae det attraaede Fæste og ikke støde Herremanden, maa han rettere sig ganske ene overfor en saa langt stærkere Modpart, og kan ikke tænke paa at betrygge sin Interesse ved ogsaa at møde med